

נאור של נייר



גן העדן האבוד * החייל כהן רוצח והסופר מגד * הבלוף הפרטי של שלמה ניצן * חוגי הספרות של התנועה הקיבוצית

קלסיקה

מילטון

בשנת תרל"א (1871) ראה-אור התרגום הראשון לעברית של גן העדן האבוד של המשורר ג'ון מילטון, שתורגם עליידי המומר א. זלקינסון, תחת הכותרת ויגרש את האדם. יצירה קלאסית שירית זו זכתה 110 שנה מאוחר יותר לתרגום עברי חדיש יותר, של המשורר המנוח ראובן אבינועם, תחת הכותרת גן העדן האבוד, שראתה-אור באחרונה **.

גן העדן האבוד לג'ון מילטון הוא אחת היצירות הקלאסיות החשובות ביותר של השירה והספרות האנגליות. מילטון, בן המאה ה-17, נחשב לאחד מהבולטים שבי שירת תבל, שהחליט במחצית חייו להקדיש את שירתו לשם רימוס רוח עמו, תוך שהוא תפוס בחוץ של המחשבה אודות "אנגליה מחדשת". אחרי שנים שבהן נטל חלק במאבקים פוליטיים באנגליה, שיחרורה מעריצות בית-המלוכה, תוך הצדקת עריפת צ'ארלס הראשון, הפך לאחד מראשי הפוריטינים האנגליים, שראו רק חוק אחד



אלוהים שופט את אדם מתוך ציור של ויליאם בלייק

הראשונה שלה קיבל מילטון בשנת 1667 שכריספורים של 5 לירות שטרלינג.

בגן העדן האבוד הרים מילטון את הי-טרגדיה של עיוורונו ואת געגועיו לאור הקוסמי 12 ספרים. השטן הוא שריהאופל, האלוהים הוא האור, כאשר האדם נודד בכל גבולות החשך. בשנים הראשונות לפירסום גן העדן האבוד לא זכתה יצירה זו להכרה הראויה, ורק שנים מאוחר יותר תפסה את מקומה במדף הקלאסיקה הי-עולמית.

מהדורה עברית חדשה זו מלווה בהערות של ד"ר אסתר בית-הלחמי, שנעשו לתרגומו של אבינועם. ליצירה מצורפת גם הקדמה מפורטת ומלאה, הנפתחת בתי-אור ההתפתחות הרעיונית של מילטון ויצירותיו, ומתמודדת עם בעיות ה'אנר של כתיבתו ומיבנה האפוס שלה. בהקדמה ישנה בחינה למגמותיו הדתיות של האפוס, תפיסת ישו של מילטון, בחינת דמותו של השטן, המלאכים והתיאוריה החומרנית של מילטון, המגע בין אדם וחווה, הנישואים, החטא הקדמון ועקרון הבחירה.

גן העדן האבוד הוא אינטרפרטציה שירית-תרבותית לסיפור המיקרא. העוסק בגירוש האדם מגן העדן בשל חטא הפיתוי בזרז עותיה של חווה. בפתגון הספר (ברא-שית הספר התשיעי) כותב מילטון: "אחרי שהקיף השטן את כדור הארץ, הוא חזר מתוך ערומה וזממה לגן העדן כמו אד בלילה, ונכנס בנוף הנחש הישן. בכוכר יוצאים אדם וחווה לעבודותיהם, ותורה מציפה לעשותן בכמה מקומות, כשכל אחד מהם עובד כנפרד. אדם אינו מסכים, בטענה כי צפויה סכנה, פן אותו אייב, אשר מפניו החווה, ינסה לפתות אותה

— התנ"ך, הספרים החיצוניים, חז"ל, רש"י, הוזהר הרמב"ם, רד"ק ורלב"ג ואליהם נוספו גם מקורות נוצריים שונים שעסקו בסיפור גן העדן. גן העדן האבוד נחשב עד עצם היום הזה ליצירה האפית הגדולה ביותר של הספרות האנגלית. על המהדורה

עלי-אדמות — החוק הכתוב בכתב-הי-קודש היהודיים. מילטון, שהלך ונתעורר בגיל 43, התחיל בשנת 1655 בחיבור יצירתו גן העדן האבוד, שאותה חיבר במשך יותר מ-10 שנים. תוך שהוא שואב את תוכנה ממקורות ישראל

* ג'ון מילטון — ויגרש את האדם (גן העדן האבוד); תרגום: י.ע.ט. (יצחק אדוארד זלקינסון). וינה, תרל"א (1871). ** ג'ון מילטון — גן העדן האבוד; תרגום: ראובן אבינועם. עריכה, מבוא וניסוחים: ד"ר אסתר בית-הלחמי. אירורים: ויליאם בלייק; הוצאת מסדה ועם הספר; 253 עמודים (כריכה קשה אלבומית).

החוויה הישראלית על החטאים ומוסר-סופרים במילחמה

מפני כל המדברים בגנותה, ושלחם למענה... מגד, זולא-מטעם-עצמו, הפך ברשימתו על החטאים לקריקטורה של סופר בידיו של רוצח שבויים. פרק שני בסיפור אודות איש-הרוח אהרון מגד ומוסר הלוחמים, אף הוא התפרסם בדבר (21 במאי 1982) ברשימה תחת הכותרת על הרג אנשים ומילים. מגד, החסר רגישות כלשהי לתהליך השחיקה המוסרי העובר על החברה הישראלית מאז מילחמת ששת-הימים, תהליך שהוא אחראי לו במידת-מה בשל התעלמותו מנושאי-אמת של החברה הישראלית והעדפתו ליצור ספרות-מטעם ברמותיה השונות. מגד יוצא ברשימה זו נגד הכרוז שהיה חתום בידיו 55 סופרים ומבקרים שהצטרפו למשמרת אבל המחאה על ההרג ועל מדיניות הממשלה בשטחים. ברשימה אפולוגטית, שכל קשר בינה ובין המציאות המוסרית בשטחים הוא מיקרי בהחלט. מגד לקוראיו, כי החברה הישראלית היא חברה דמוקרטית מאוד ובעלת חוש ביקורתי מפותח: "יש בה עיתונות לוחמת המוקיעה ללא רחם תופעות של עוול ושל שחיתות. יש בכוחה של חברה זו לרפץ גילויים של פרענות מצד ופרענות חוק" בערך בסיגנון שמגד עשה זאת בעניינו של הטוראי יצחק כהן, שרצח שבוי מצרי נטול הגנה בדם קר.

על הרג אנשים ומילים הוא השתמט פומבית של מגד, ממעורבות בפנייה כנגד השלטון הנוכחי, שהרי פנייה מסוג זה, תמנע ממגד כרטיסי נסיעה לחו"ל לכינוסי פא"ן קלוב, קונגרסים בינלאומיים וכל שאר טובות ההנאה השילטוניות שמגד נהנה מהן זה שנות דור, יהיה השלטון אשר יהיה.

הפרק השלישי והאחרון עד כאן, הוא מאמר תחת הכותרת מוסר במילחמה, שפירסם מגד בחודש שעבר (18 ביוני 1982), מאמר שבו הוא בוחן את עמדות הלוחמים — לא אלה המצויים בקו האש, אלא הלוחמים שהיו במצב של המתנה ברמת הגולן. זהו מאמר בן טורים שמנים, שבהם מביא מגד דברת בלתי חדלה, שאותה הוא מסכם ב"שורת" המתמיהה עד מאוד: "אך חשבו לציון שאיש מן החיילים והמפקדים 'הישתתפו בשיחות לא היה בחזית המערבית ולא ראה כמו עיניו את החרם וההרג שנרמזו עליידי ההפצצות. יש לשער שמי שחווה את הרבדים האלה — תגובותיו שונות לגמרי."

אהרון מגד, מי שלא לחם במילחמת-העצמאות ובנה לעצמו קפיטל ספרותי על חשבון לוחמי מילחמת-העצמאות ומועקותיהם, משך גם בסיבוב התמישי לעשות קפיטל, מוסרי-מדמם של אחרים, כשהוא מייצג את כל המנוון והצבוע שהספרות הישראלית, אך לא את האמת של ספרות זו. אהרון מגד, מי שמינה עצמו לאמיל זולא של הטוראי רוצח השבוי יצחק כהן, מייצג בצביעותו אל כל המושחת בחברה הישראלית, הוא עשה זאת בפיוף נפש שכוה, עד שישנם העשויים להתפתחות ולהאמין לו, כמו ירון לונדון, שהומינו לטלוויזיה לספר לעם על מוסר במילחמה.

בתוכנית הטלוויזיה ד"ש חוזר שבהנחיית ירון לונדון, הופיע הסופר והעסקן אהרון מגד לדין בנושא מוסר במילחמה. במהלך הדיון רומם והעלה את תכונותיו של הלוחם הישראלי כלוחם בעל איכויות מוסריות עליונות, והסופר הישראלי כנושא ההגל של איכויות מוסריות אלה. בדין עם ירון לונדון, שיחק מגד בפווה של אישירות חופשי, סמכות מוסרית וטופר שעטו נקי מכל רבב.

אלא שאהרון מגד רחוק מכל אלה, כמרחק ארץ מירח. מגד, עסקן מיפלגתי וסופר מטעם של אחדות-העבודה מזה שנות דור וחמש מילחמות, וכה להכתים את עטה-הסופרים הישראליים בנושא מוסר במילחמה. מעשה שהיה, כך היה: מעט אחרי תום הקרבות בשנת 1973 באזור איסמעיליה, בין תעלת סואץ ותעלת המים המתוקים, במיסגרת גדוד 163 של החטיבה הירושלמית, רצח הטוראי יצחק כהן מת-לאיבי שבוי מצרי ופצע שני באויים נוספים. כותב שורות אלה, ששירת כחובש במרחק של מטרים לא רבים, וחייילים אחרים של אותו גדוד, החליטו שלא ינחוו ולא ישקטו, עד אשר יועמד הטוראי יצחק כהן לדין צבאי בעוון רצח.

את יצחק כהן אני מכיר משנים של שירות מילואים משותף. מדי שירות מילואים הטיף כהן לרצח ערבים ולהכחדתם, ואף נהג לזלזל וללגלג עלי על "פיוף נפשי" ועל אמונתו בטוהר הנשק.

התמרמרותם של רוב חיילי גדוד 163 לרצח בדם קר שאותו ביצע הטוראי כהן, הביאה למישפט צבאי, שבסופו נגזרו על הטוראי כהן 20 שנות מאסר. כשנה וחצי אחרי מילחמת יום-הכיפורים הגיעו בני-מישפחתו של הטוראי כהן אל אהרון מגד, שמינה את עצמו לאמיל זולא מטעם. לשיא תרומתו למאבק על שיחרורו של הטוראי כהן (ששחרר מאוחר יותר, אחרי 11 חודשי מאסר, בשל מישפט-חוזר שבו חילץ אותו עורך-הדין "שמואל" תמיר בעזרת פגם מישפטי כלשהו) ברשימה תחת הכותרת על החטאים, שאותה פירסם בדבר (28 בספטמבר 1979), ובה הביא מסכת שקרים מפיו של הטוראי כהן, "איש-הרוח" מגד פירסם ברבים את האשמותיו של הטוראי כהן כלפי שופטיו. דליה ד, תת-אלוף יעקוב אבן (כיום דובר-צה"ל) וטוראי בדרגתו של כהן: "הם הסתכלו עלי כאילו הרגתי את אביהם..." ועל השופטת סגן-אלוף דליה ד, אמר הטוראי כהן: "טיפוס של מאדים."

מגד, בפיוף הנפש שלו, מכנה ברשימתו את מישפטו של הטוראי כהן, פרשה קפקאית; הוא מגן ישירות ובעקיפין על מעשהו, ומתעלם מכל, שדווקא חיילים ביחידתו של הטוראי כהן הם אלה שהגנו על מוסר הלוחמים ותבעו את העמדתו לדין. מגד מסיים את סיפור פרשתו של הטוראי כהן, שרצח שבוי, במילים מעוררות הרחמים: "כחודשיים לאחר שיחרורו, מצאתי את י.כ. אדם שבור, שאינו מסוגל להתאושש מן הזעזוע שעבר עליו, שאינו מבין איך ומדוע אונה לו כל זה מידי המדינה שאותה אהב, שהגן עליה תמיד



אמיר זולא-מטעם-מגד 30 פר בידיו של רוצח-שבויים